

บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ จังหวัดเชียงใหม่*

Ba Worn Santisook Project: A Participatory Model of Home, Temple, School for promote morality of 12 Values, Chiang Mai

ยุรธร จีนา^{1*} และ รมิตา จีนา²

Yurathorn Jeena^{1*} and Ramita Jeena²

¹ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

Department of Social Sciences and Humanities, Rajamangala University of Technology Lanna,

² นักวิจัยอิสระ

²Independent researcher, 190 Namlong, Sanpong, Maerim, Chiangmai

*Corresponding Author. Email: yurathorn_27@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ นำเสนอแนวคิด รูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการ การมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ ภายใต้โครงการบวรสันติสุข กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ พระสงฆ์ ผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบล ผู้นำชุมชนตำบลแม่สา คณะครูนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่สา ตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องในโครงการ การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม การสังเกต และการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า (1) โครงการบวรสันติสุข เกิดจากแนวคิดการเผยแพร่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยปรับให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนและยุคสมัยปัจจุบัน เน้นการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน (2) รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริม

*บทความวิจัยนี้ เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ : กรณีศึกษาโครงการบวรสันติสุข องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่” ได้รับทุนการวิจัย งบประมาณแผ่นดิน ปี 2560 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลล้านนา

คุณธรรมค่านิยม 12 ประการในโครงการบวรสันติสุข มีการบูรณาการในชุมชนทุกหน่วยงาน เพื่อสนับสนุนตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ โดยเป็นไปตามนโยบายของคณะรักษาความมั่นคงแห่งชาติ (คสช.) (3) แนวปฏิบัติที่ดีในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการโครงการบวรสันติสุข อาศัยหลัก 5 บ. ได้แก่ 1. บารมีผู้นำ 2. บำเพ็ญทำด้วยจิตอาสา 3. บวรชนสนทนา 4. บูรณาการสัมพันธ์ และ 5. บริหารความยั่งยืน ซึ่งจะเป็นต้นแบบของชุมชนที่สนใจ นำไปใช้ส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ เพื่อให้บ้าน วัด และโรงเรียน เป็นองค์กรหลักแห่งการเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมในชุมชนอย่างยั่งยืนสืบไป

คำสำคัญ: บวรสันติสุข; รูปแบบการมีส่วนร่วม; คุณธรรมค่านิยม 12 ประการ

Abstract

This research analyzes the concepts, model, steps, and procedures of the participation of communities, households, and temples in promoting the 12 core values under the Ba Worn Santisook Project. The target groups were monks, local administrators, community leaders, and a group of teachers and students from the Ban Mae Sa School, Mae Sa Sub-District, Mae Rim District, Chiang Mai Province. This research was a combination of qualitative research methods including: documentary research; interviews; group discussion; observation, and participatory research. The findings showed the following. (1) The Ba Worn Santisook Project was conducted based on the concept of proactive Buddhism propagation in the 21st century and adjusted to the context of community and era focusing on the participation of households, temples, and schools. (2) The participatory model of Ba Worn Santisook demonstrated that households, temples, and schools have promoted the 12 core values following their roles and responsibilities under the policies of the National Council of Peace and Order. (3) Guidelines on promoting the 12 core values used in the Ba Worn Santisook Project were mainly comprised of charismatic leadership, voluntarily contributions, group discussions, integral relationship, and sustainable management. These guidelines can be used as an example for interested communities to use in sustainably promoting the 12 core values.

Keywords: Ba Worn Santisook Project; Participatory model; Morality of 12 values

บทนำ

สังคมไทยปัจจุบัน กำลังประสบปัญหาในด้านคุณธรรมจริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมร่วมกัน เพื่อให้เกิดความสงบสุขร่มเย็น แต่จากสภาพของเศรษฐกิจและสังคมไทยที่ต้องเผชิญกับการเปลี่ยนแปลง ทั้งจากกระแสโลกาภิวัตน์ ความเจริญด้านเทคโนโลยี โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการติดต่อสื่อสาร ทำให้สังคมไทยไม่หยุดนิ่ง แปรเปลี่ยนอยู่ตลอดเวลา มีผลทำให้ค่านิยมของคนในสังคมแปรเปลี่ยนไปในทางวัตถุนิยมมากขึ้น คนไทยมีค่านิยมในการแข่งขัน เปลี่ยนจากสภาพสังคมที่เรียบง่ายมีความเข้าใจ เห็นอกเห็นใจกัน เอื้ออาทร กลายเป็นสังคมที่มีพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์แก่งแย่งชิงดี ไร้น้ำใจ และส่งผลให้เกิดความเสื่อมถอยด้านคุณธรรมจริยธรรมตามมา เป็นปัญหาสังคม ทั้งปัญหาความยากจน ปัญหาครอบครัว ความแตกแยกทางความคิด ปัญหาการเมือง ปัญหาด้านเศรษฐกิจ อาชญากรรม ดังที่ปรากฏตามสื่อมวลชนต่างๆ และจากผลสำรวจสถานการณ์คุณธรรมของสังคมไทย ปี 2559 พบว่าปัญหาที่มีความรุนแรงในสังคมไทย โดยประเด็นที่วิกฤตมากที่สุด ร้อยละ 20.73 คือ ปัญหาความซื่อสัตย์สุจริต การทุจริตคอร์รัปชัน รองลงมาร้อยละ 19.30 ปัญหาขาดความสามัคคี เกิดความขัดแย้งในสังคม และร้อยละ 14.69 ปัญหาจิตสำนึกสาธารณะ ขาดความรับผิดชอบต่อสังคมเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวมากกว่าส่วนรวม (Moral Promotion Center, 2016) ดังนั้นต้องรีบปลูกฝังแนวความคิดทัศนคติ รวมทั้งพฤติกรรมเชิงจริยธรรมให้เกิดขึ้นแก่คนในสังคมไทย โดยเฉพาะค่านิยมจากต่างชาติที่มีผลต่อพฤติกรรมของเยาวชนไทย ซึ่งมีงานวิจัยพบว่า ในปัจจุบันเยาวชนเติบโตอยู่ในกระแสบริโภคนิยมกำลังเผชิญกับกระแสค่านิยมเลียนแบบวัฒนธรรมตะวันตกอย่างรุนแรง เช่น ด้านการบริโภคอาหาร การใช้ชีวิต การสื่อสารผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ โดยใช้สื่อโซเชียลมีเดียเพื่อความบันเทิงมากกว่าการแสวงหาความรู้ ซึ่งความเจริญทางเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วได้นำค่านิยมแบบวัตถุนิยมเข้ามา ทำให้เกิดความหลงใหลมัวเมามากยิ่งขึ้น ส่งผลให้เกิดสถานการณ์ความยากจนและภาวะความเป็นหนี้ในสังคมไทยเป็นสิ่งที่พบเห็นได้ตลอดระยะเวลาหลายสิบปีที่ผ่านมา (Phoowachanathipong, 2014) จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ทุกภาคส่วนต้องร่วมกันหาแนวทางในการส่งเสริมค่านิยมหลักที่เหมาะสมกับคนไทยเพื่อแก้ไขปัญหาลำนี้ได้อย่างเร่งด่วน

คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) นำโดย พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เล็งเห็นถึงปัญหาของค่านิยมที่เปลี่ยนแปลงไปจนส่งผลให้เกิดปัญหาอื่นๆ ตามมา จึงได้แถลงออกรายการโทรทัศน์ คืนความสุขให้คนในชาติ เมื่อคืนวันที่ 11 กรกฎาคม 2557 สรุปลงใจความได้ว่า สิ่งแรกที่ยังถือเป็นปัญหาของประชาชนคนในทุกกระดบชั้นซึ่งต้องพัฒนาอย่างเร่งด่วน คือ การกำหนดค่านิยมหลักให้ชัดเจนในสังคมไทย เพื่อที่จะสร้างประเทศไทยให้เข้มแข็ง โดยที่ประชาชนไทยต้องเข้มแข็งก่อน จึงได้กำหนดนโยบายส่งเสริมให้เกิด “ค่านิยมหลักของคนไทย” โดยต้องสร้างคนในชาติให้มีค่านิยมไทย 12 ประการ ได้แก่ 1. มีความรักชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ 2. ซื่อสัตย์ เสียสละ อดทน 3. กตัญญูต่อพ่อแม่ ผู้ปกครอง ครูบาอาจารย์ 4. ใฝ่หาความรู้ หมั่นศึกษาเล่าเรียนทั้งทางตรงและทางอ้อม 5. รักษาวัฒนธรรมประเพณีไทย 6. มีศีลธรรม รักษาความสัตย์ 7. เข้าใจเรียนรู้การเป็นประชาธิปไตย 8. มีระเบียบ วินัย เคารพกฎหมาย ผู้น้อยรู้จักเคารพผู้ใหญ่ 9. มีสติ

รู้ตัว รู้คิด รู้ทำ 10. รู้จักดำรงตนอยู่โดยใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง 11. มีความเข้มแข็งทั้งร่างกาย และจิตใจ ไม่ยอมแพ้ต่ออำนาจฝ่ายต่ำ และ 12. คำนึงถึงผลประโยชน์ของส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ของตนเอง ซึ่งค่านิยมทั้ง 12 ประการที่กล่าวมาล้วนแล้วแต่ปรากฏอยู่ในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธศาสนาที่พุทธศาสนิกชนพึงนำมาประพฤติปฏิบัติ โดยสามารถศึกษาได้จากการรับฟังธรรมะตามแต่โอกาสจะอำนวย เช่น การทำบุญวันพระ การฟังเทศน์ การร่วมกิจกรรมวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา หรือในช่วงเทศกาลเข้าพรรษา เป็นต้น ค่านิยม 12 ประการจึงปรากฏอยู่ในวิถีชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่ครั้งโบราณกาล เป็นการรักษากาย วาจา ใจ ให้เรียบร้อยเป็นปกติที่เรียกว่า การมีศีลที่สมบูรณ์อันจะขัดเกลาตนเองในด้านความประพฤติ หรือการมีศีลตามแนวทางพระพุทธศาสนาจะส่งผลดีต่อสังคม ได้แก่การฝึกขัดเกลาให้แก่ตนเองเพื่อความก้าวหน้าในคุณธรรมที่ยิ่งๆ ขึ้นไป และการคำนึงถึงประโยชน์ของผู้อื่นหรือของสังคม เพื่อประโยชน์อันจะทำให้เกิดความดำรงอยู่ด้วยดีของชุมชนของประชาชนในสังคม (Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto), 2009)

วิถีชีวิตของคนไทยผูกพันกับสถาบันหลักในสังคมไทย ได้แก่ บ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเกี่ยวข้องกับคนไทยนับตั้งแต่เกิดจนถึงตาย และมีอิทธิพลต่อแนวความคิด ความเชื่อ ค่านิยมของคนไทยเป็นอย่างยิ่ง จึงเกิดแนวคิดการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ซึ่งเป็นสถาบันหลักในสังคมไทย เพื่อแก้ไขปัญหาในชุมชน โดยการขับเคลื่อนทั้ง 3 สถาบัน เป็นกระบวนการภาคประชาสังคมที่มีพลังในการพัฒนาชุมชนที่ยั่งยืน ดังนั้น บ้าน วัด โรงเรียน จึงเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนา และสร้างชุมชนให้เข้มแข็ง เป็นทั้งทุนทางจิตวิญญาณ และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในชุมชน โดยมีงานวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน สามารถสร้างภูมิคุ้มกันแก่เด็กและเยาวชนในชุมชนได้ (Soonthornsaratoon, 2009) เช่นเดียวกับโครงการ “บวรสันติสุข” เป็นโครงการที่เกิดขึ้นโดยวัดสว่างบรรเทิงและคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยตั้งอยู่บนฐานคิดที่ต้องการสร้างความเชื่อมโยงในชุมชน ไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ให้มีความสันติสุขในชุมชน ซึ่งมีงานวิจัยที่พบว่า แนวทางการใช้หลักธรรมในพุทธศาสนา (พุทธสันติวิธี) จะทำให้ชุมชนเกิดความเข้าใจ โดยอาศัยความปรารถนาดีต่อกัน ทั้งทางกาย วาจา ใจ ความประพฤติที่เรียบร้อย มีความเห็นสอดคล้องกัน และเกื้อกูลในสิ่งที่ขาดแคลนสามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างเป็นปกติสุข (Siriart and Phrapalad Somchai Payogo, 2016) และยังมีงานวิจัยที่พบว่า บ้าน วัด โรงเรียน มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการแก้ไขปัญหาเยาวชนในชุมชน เช่น ปัญหา ยาเสพติด ปัญหาพฤติกรรม ปัญหาติดเกม ด้วย (Thongjan and Boonkumnerd, 2017) โครงการบวรสันติสุขได้จัดกิจกรรมทำวัตรสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนา เทศนาธรรม เสวนาธรรม การตอบปัญหาธรรมะ โดยเปลี่ยนสถานที่จัดจากวัดเป็นบ้านของศรัทธาญาติโยมในตำบลแม่สาที่มีความพร้อมจะเป็นเจ้าภาพในแต่ละครั้ง จากผลการดำเนินงานที่ผ่านมาทำให้มีอุปาสกอุบาสิกา เยาวชน เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มขึ้นเป็นจำนวนมากทุกปี โดยการมีส่วนร่วมของทั้งภาครัฐ เอกชน หน่วยงาน ชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) และมีผลงานเป็นที่ประจักษ์ต่อสาธารณชนเป็นรูปธรรมชัดเจน นอกจากนี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่จะช่วยเพิ่มพูนศักยภาพของบุคลากรทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์ สร้างจิตอาสาในการปฏิบัติงานให้เพิ่มมากขึ้น เน้นการประสานงานระหว่างบ้าน วัด และชุมชน (Phramaha Kritsada Sobhanasilo, 2016) และเหมาะสมเป็น

อย่างยิ่ง ที่คณะผู้วิจัยศึกษา และพัฒนาเป็นชุมชนต้นแบบของการส่งเสริมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ รูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการและแนวปฏิบัติที่ดี ในการดำเนินกิจกรรมโครงการบวรสันติสุข โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน (บวร) ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการตามนโยบายรัฐบาล เพื่อเป็นต้นแบบแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของชุมชน ให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดถึงองค์กร ชุมชนที่มีความสนใจนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประสิทธิภาพตามบริบทของตนเอง เพื่อร่วมพัฒนาให้คนในชุมชนเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรม ตามค่านิยมหลักของคนไทย 12 ประการ สร้างสังคมเข้มแข็ง เป็นพลเมืองที่ดีมีคุณภาพของประเทศไทยและสังคมไทยอย่างยั่งยืนสืบต่อไป

ระเบียบวิธีวิจัย

รูปแบบการวิจัยเป็นแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) การวิเคราะห์ สังเคราะห์เนื้อหา จากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และเอกสารโครงการบวรสันติสุข การสัมภาษณ์ผู้รู้ และผู้ปฏิบัติ การสังเกตทั้งแบบมีส่วนร่วมและไม่มีส่วนร่วมในการจัดโครงการ แล้วนำมาสรุปเขียนบรรยายเชิงพรรณนา การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) ระหว่างผู้แทนบ้าน วัด โรงเรียน เพื่อร่วมกันกำหนดแผนการดำเนินงานส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ และการถอดองค์ความรู้ภายหลังจากการจัดโครงการ โดยแบ่งขั้นตอนการวิจัยเป็น 3 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 ระยะก่อนดำเนินการวิจัย การศึกษาแนวคิดการจัดโครงการบวรสันติสุข ศึกษาสภาพการปฏิบัติตามค่านิยม 12 ประการ และศึกษาความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ตามบริบทของชุมชน โดยใช้การสนทนากลุ่ม การสัมภาษณ์ ประกอบด้วย ตัวแทนชุมชน (บ้าน) ได้แก่ ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา ผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน มัคทายก ไวยาวัจกร กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ ตัวแทนของวัด ได้แก่ พระสงฆ์ตำบลแม่สา ตัวแทนของโรงเรียน ได้แก่ คณะครูนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่สา ด้วยการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยมีกระบวนการในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งมีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการบวรสันติสุข ประกอบด้วย พระสงฆ์ 3 รูป ผู้นำชุมชน 5 คน ผู้นำกลุ่มองค์กรในชุมชน 4 คน ผู้บริหารเจ้าหน้าที่ อบต.แม่สา 5 คน และคณะครูโรงเรียนบ้านแม่สา 3 คน รวมจำนวน 20 รูป/คน และการลงพื้นที่ชุมชนตำบลแม่สา บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อสังเกตการปฏิบัติตามค่านิยม 12 ประการ ในชีวิตประจำวัน

ระยะที่ 2 ระยะดำเนินการวิจัย ศึกษา รูปแบบ ขั้นตอน กระบวนการ ของการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน และร่วมกันวางแผนการดำเนินโครงการบวรสันติสุขส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ

1. ประกอบด้วยการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม เพื่อหาแนวทางสร้างความร่วมมือระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ในการ การวางแผน รูปแบบการดำเนินโครงการบวรสันติสุขส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ ร่วมกับคณะผู้วิจัย

2. จัดโครงการบวรสันติสุขส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โดยเชิญทุกหน่วยงานในตำบลแม่สาเข้าร่วมโครงการ ณ วัดสว่างบรรเทิง ต.แม่สา อ.แม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ คณะผู้วิจัยใช้การสังเกต การมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ

ระยะที่ 3 ระยะหลังดำเนินการวิจัย ประเมินและศึกษารูปแบบความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โครงการบวรสันติสุข ใช้การจัดประชุมเพื่อถอดองค์ความรู้ที่ได้จากการจัดโครงการ วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ เพื่อเป็นชุมชนต้นแบบที่มีแนวปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โครงการบวรสันติสุข ให้แก่พื้นที่ชุมชนต่างๆ ที่มีความสนใจนำไปปฏิบัติ

นำข้อมูลมาจำแนกเป็นหมวดหมู่ โดยการวิเคราะห์เนื้อหา ความน่าเชื่อถือของข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้อง (Content Analysis) รวมถึงการอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น โดยใช้แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน เป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้เทคนิคการวิเคราะห์แบบสามเส้า (Triangulation) ด้านวิธีการ สัมภาษณ์ สังเกต และตรวจสอบเอกสาร

ผลการวิจัย

1. แนวคิดโครงการบวรสันติสุข และสภาพการณ์การมีคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ

ผลการวิจัยพบว่า โครงการบวรสันติสุข เกิดขึ้นด้วยแนวคิดของการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุกเชิงรุก ในศตวรรษที่ 21 ของคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยมีพระครูวิบูลธรรมพิพัฒน์ เจ้าอาวาสวัดสว่างบรรเทิง/เจ้าคณะตำบลแม่สา และพระสามารถ ปุณฺณจุโย รองเจ้าอาวาสเป็นผู้ริเริ่มเขียนโครงการ และมีพระชัยรักษ์ ผาสุกวิหาโร ผู้ช่วยเจ้าอาวาสเป็นผู้ประสานงานโครงการกับหน่วยงานภายในตำบลแม่สา มีวัตถุประสงค์เพื่อปรับเปลี่ยนแนวทางการเผยแผ่พระพุทธศาสนาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของคนในปัจจุบันที่มีโอกาสเข้าวัดทำบุญฟังธรรมะค่อนข้างน้อย เนื่องจากภารกิจหน้าที่การงานในช่วงเวลากลางวัน จึงมีแนวคิดที่จะเปลี่ยนสถานที่จัดกิจกรรมการบรรยายธรรมและศาสนพิธีจากที่วัดไปจัดที่บ้านของศรัทธาญาติโยมภายในตำบลแม่สาที่มีความพร้อมเป็นเจ้าภาพในการจัดกิจกรรม ทั้งนี้ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา , หน่วยอบรมประชาชนประจำตำบลแม่สา, คณะศรัทธาญาติโยมร่วมกันบริจาคทำบุญ ได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานทั้งภาครัฐ เอกชนในตำบลแม่สา เช่น โรงเรียนบ้านแม่สา, กองการสัตว์และเกษตรกรรมที่ 3 หมุนเวียนผลัดเปลี่ยนการจัดสถานที่ดำเนินโครงการภายในตำบลแม่สา โดยกำหนดการจัดกิจกรรมละครึ่ง ในช่วงเวลา 18.00 – 21.00 น. กิจกรรมของโครงการประกอบด้วย การทำวัตรสวดมนต์

การเจริญสมาธิภาวนา การฟังการบรรยายธรรม การเสวนาธรรม ยกประเด็นปัญหาในชุมชน ชาวเหตุการณ์ปัจจุบันใน สังคม มาร่วมกันวิเคราะห์แลกเปลี่ยนความคิด การตอบปัญหาธรรมะ จบด้วยการประชาสัมพันธ์ข่าวสารจากหน่วยงานในตำบลแม่สา ซึ่งที่ผ่านมาโครงการบวรสันติสุขได้รับความสนใจจากประชาชนเป็นอย่างยิ่งเพราะอยู่ในช่วงเวลาที่เลิกงานแล้วและช่วงเวลาในการจัดกิจกรรมไม่ติดจนเกินไป ในส่วนของการรับทราบแนวนโยบายค่านิยม 12 ประการ ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และรัฐบาลปัจจุบันนั้น ทุกหน่วยงานในตำบลแม่สาต่างรับทราบแนวนโยบายดังกล่าว เป็นลายลักษณ์อักษรตามลำดับชั้นของแต่ละหน่วยงาน เพื่อให้เร่งดำเนินการปลูกฝัง ส่งเสริมค่านิยม 12 ประการให้เกิดขึ้นในทุกพื้นที่ชุมชน

สภาพการณ์การนำค่านิยมหลัก 12 ประการมาปฏิบัติของประชาชน และหน่วยงานในตำบลแม่สาพบว่า ค่านิยม 12 ประการมีอยู่แล้วในสภาพวิถีการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชนตำบลแม่สา เพราะได้รับการถ่ายทอดจากบรรพบุรุษจากรุ่นสู่รุ่นว่าเป็นสิ่งที่ควรยึดถือปฏิบัติมาแต่โบราณกาล เช่น ความกตัญญู ความเสียสละ ความรักสถาบันชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ เป็นต้น เพียงแต่ไม่ได้กำหนดออกมาเป็นหัวข้อให้เห็นอย่างชัดเจนดังเช่นในปัจจุบัน และด้วยการเปลี่ยนแปลงของวิถีชีวิตสภาพสังคมไทยตามยุคสมัยเป็นเหตุให้ค่านิยม 12 ประการมีการประพฤติปฏิบัติที่น้อยลง จึงควรมีการส่งเสริมให้คนในชุมชนตำบลแม่สาได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องปลูกฝังค่านิยม 12 ประการ ผ่านกระบวนการของโครงการบวรสันติสุข โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน

2. รูปแบบการมีส่วนร่วมบ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการโครงการบวรสันติสุข

ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการสร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ ผ่านโครงการบวรสันติสุขนั้น แต่ละหน่วยงานจะร่วมมือกันในการให้ความสนับสนุนในการดำเนินโครงการฯ ตามบทบาทหน้าที่ที่ตนเองรับผิดชอบ และยังจัดกิจกรรมโครงการของหน่วยงานให้สอดคล้องกับค่านิยม 12 ประการ โดยเชิญทุกหน่วยงานในตำบลแม่สาเข้าร่วม เพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ในการนำค่านิยม 12 ประการ ไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนี้

2.1 บทบาทของ บ้าน/ชุมชน

บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการบวรสันติสุข, บรรจุโครงการบวรสันติสุขไว้ในการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ประจำปี และอำนวยความสะดวกในการจัดโครงการทั้งด้านวัสดุอุปกรณ์ ยานพาหนะรับส่งผู้ที่จะไปร่วมโครงการ บทบาทของผู้นำชุมชน กำนันผู้ใหญ่บ้าน จะประชาสัมพันธ์ให้คนในหมู่บ้านรับทราบกำหนดการจัดโครงการ เชิญชวนให้ไปร่วมงาน และมีผู้มีจิตศรัทธาที่เป็นเจ้าภาพน้ำปานะ อาหารว่าง จัดเลี้ยงแก่ผู้มาร่วมงานอีกด้วย

นอกจากนี้ในส่วนของการดำเนินงานตามภาระหน้าที่บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่สานั้น ได้จัดกิจกรรมโครงการต่างๆ ตลอดทั้งปี เพื่อให้สอดคล้องกับค่านิยม 12 ประการ เช่น โครงการรดน้ำ

คำหัวผู้สูงอายุ, โครงการวันพ่อแห่งชาติ วันแม่แห่งชาติ โครงการส่งเสริมประชาธิปไตย ค่ายอบรมปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเยาวชนตำบลแม่สา โครงการสืบสานวัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่น โครงการบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ เป็นต้น โดยทุกกิจกรรมได้รับความเห็นชอบและจากทุกภาคส่วนเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ได้รับความร่วมมือจาก ผู้นำชุมชน ประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กลุ่มสตรีแม่บ้าน ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มเยาวชน ในการประชาสัมพันธ์ และเข้าร่วมกิจกรรมที่องค์การบริหารส่วนตำบลแม่สาจัดขึ้นทุกครั้ง

2.2 บทบาทของวัด/พระสงฆ์

บทบาทของคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสงฆ์จากวัดสว่างบรรเทิงเนื่องจากเป็นผู้ที่ริเริ่มจัดโครงการ จึงมีบทบาทสำคัญในการดำเนินโครงการบวรสันติสุข โดยแต่ละครั้งพระสงฆ์วัดสว่างบรรเทิงจะเป็นผู้ประสานงานกับทุกหน่วยงาน ทั้งการติดต่อบ้านเจ้าภาพ เพื่อจัดเตรียมสถานที่จัดโครงการรองรับผู้ที่เข้าร่วมงาน การเชิญทุกหน่วยงานในตำบลแม่สาเข้าร่วมโครงการ การติดต่อวิทยากรในการเสวนาธรรม การกำกับด้านศาสนพิธี โดยคณะสงฆ์ทุกวัดในตำบลแม่สา ได้เป็นผู้ประชาสัมพันธ์และนำศรัทธาญาติโยมในวัดของตนเข้าร่วมโครงการบวรสันติสุขในแต่ละครั้ง

ในส่วนของบทบาทภาระหน้าที่หลักของพระสงฆ์ตำบลแม่สา ได้นำหลักค่านิยม 12 ประการ ไปสอดแทรกในทุกโอกาส ทั้งวันธรรมสวนะ การโปรดเมตตารับนิมนต์งานต่างๆ เช่น การบรรยายธรรม การแสดงพระธรรมเทศนา การสอนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ การเป็นพระวิทยากรอบรมค่ายคุณธรรมต่างๆ เพื่อกล่อมเกล่าจิตใจของพุทธศาสนิกชนให้เข้าใจเห็นความสำคัญของค่านิยมพื้นฐาน 12 ประการ สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างถูกต้อง

2.3 บทบาทของโรงเรียน/คณะครูนักเรียน

บทบาทคณะครูนักเรียนโรงเรียนบ้านแม่สาในโครงการบวรสันติสุข ได้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนและผู้ปกครองรับทราบกำหนดการจัดโครงการบวรสันติสุขในแต่ละครั้งว่าดำเนินงานที่บ้านของเจ้าภาพท่านใด หมู่บ้านใดในตำบลแม่สา เพื่อให้นักเรียนและผู้ปกครองที่อยู่บริเวณใกล้เคียงสามารถเดินทางไปได้ให้เข้าร่วมโครงการ นอกจากนี้ โรงเรียนบ้านแม่สายังรับเป็นเจ้าภาพในการจัดโครงการในบางโอกาสด้วย

บทบาทภาระหน้าที่หลักของโรงเรียนบ้านแม่สาในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการเริ่มจากการนำนโยบายจากรัฐบาล นำมาประชุมวางแผนดำเนินงานของโรงเรียน การจัดทำหลักสูตรสอดแทรกค่านิยม 12 ประการ ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอนแก่นักเรียนทุกระดับวิชา การบูรณาการผ่านกิจกรรมของโรงเรียน โดยมีความโดดเด่นในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือขับเคลื่อนค่านิยมพื้นฐาน 12 ประการกับองค์การบริหารส่วนตำบลแม่สา วัดสว่างบรรเทิง ศูนย์การเรียนรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อ.แมริม การสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง โรงเรียนบ้านแม่สาจัดให้มีกิจกรรมสอดคล้องกับค่านิยม 12 ประการ เช่น วันสำคัญทางศาสนา วันสำคัญของราชการ การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม การเรียนธรรมศึกษาชั้นตรี โท เอก การสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม ในรายวิชาที่สอน การอบรมค่ายคุณธรรม

จริยธรรม ค่ายปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น และมีการติดตามประเมินผลการดำเนินงานเพื่อนำมาปรับปรุงให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น จนเป็นตัวอย่างสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่เป็นต้นแบบการส่งเสริมค่านิยมพื้นฐาน 12 ประการ

3. แนวปฏิบัติที่ดี ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน โครงการบวรสันติสุข

รูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน จะประสบความสำเร็จได้ จำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือ การบูรณาการจากทุกภาคส่วนในชุมชน ซึ่งคณะผู้วิจัยได้ค้นพบองค์ความรู้ เทคนิควิธีการ องค์ประกอบของแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อก่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์จากการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียนในการส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ โดยมีองค์ประกอบเรียกว่า หลัก 5 บ ได้แก่

บ 1 บารมีผู้นำ หมายถึง โครงการบวรสันติสุขจะไม่ประสบความสำเร็จ หากขาดบารมีของผู้นำ ซึ่งหมายถึง ผู้นำต้องเป็นที่น่าเคารพ เลื่อมใสศรัทธา มีความน่าเชื่อถือ มีภาวะความเป็นผู้นำ มีศักยภาพในการจูงใจผู้ใต้บังคับบัญชา และเป็นผู้ที่มีความเข้าใจ เอาใจใส่ต่อบทบาทหน้าที่ของตน และพร้อมจะเป็นผู้นำในการขับเคลื่อนค่านิยม 12 ประการ จึงจำเป็นต้องอาศัยพลังของผู้นำ จากบ้าน วัด โรงเรียน ตลอดถึงผู้นำจากหน่วยงานทุกภาคส่วนของสังคมเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์

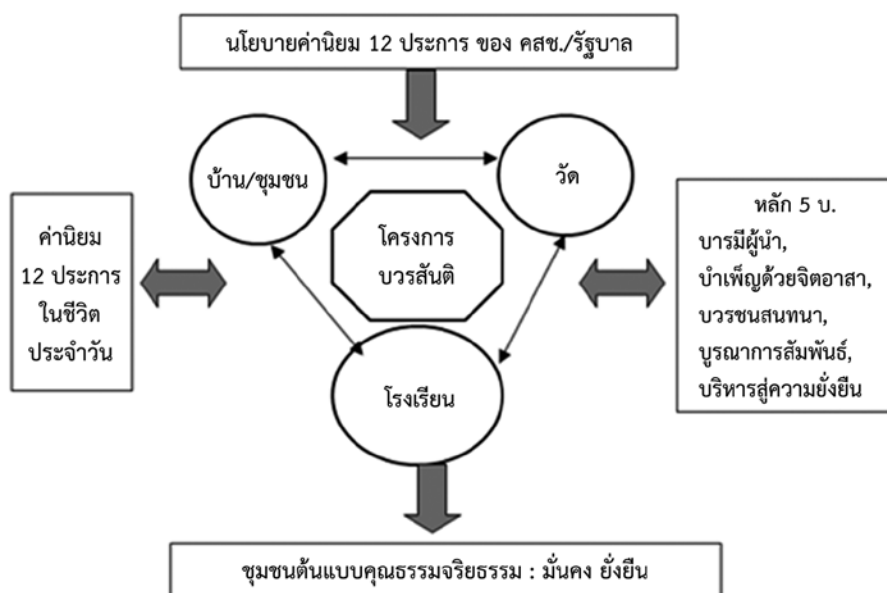
บ 2 บำเพ็ญด้วยจิตอาสา หมายถึง ทุกคนในชุมชน บ้าน วัด โรงเรียน จะต้องมีความเสียสละ มุ่งมั่น มีจิตอาสาที่จะร่วมกันดำเนินโครงการให้ประสบความสำเร็จ โดยไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน พร้อมให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ตามบทบาทหน้าที่ และกำลังของตนเอง

บ 3 บวรชนสนทนา หมายถึง การร่วมกันพูดคุยระหว่างตัวแทนจาก บ้าน วัด โรงเรียน เพื่อค้นหาสาเหตุของการปฏิบัติตามค่านิยม 12 ประการที่ลดน้อยลงไป แล้วร่วมกันนำเสนอแนวทางในการแก้ไข ร่วมกันวางแผนการดำเนินงาน ในบรรยากาศที่เป็นกันเองพิจารณาด้วยเหตุและผล จึงเป็นการพูดคุยแบบบวรชน

บ 4 บูรณาการสัมพันธ์ หมายถึง การร่วมแรงร่วมใจให้ความช่วยเหลือ สนับสนุนประสานงานระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน ตลอดถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และแสดงบทบาทหน้าที่ของตนเองให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับบริบทของชุมชน และสามารถปรับเปลี่ยนแนวทางการดำเนินงานให้เหมาะสมกับยุคสมัย

บ 5 บริหารสู่ความยั่งยืน หมายถึง การร่วมกันทำตามเป้าหมายแผนงานที่มาจากการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานทุกเพศทุกวัย ส่งเสริมให้มีการปฏิบัติตามค่านิยม 12 ประการ และสอดแทรกในวิถีชีวิตของคนในชุมชน แม้ว่าจะไม่มีการสนับสนุนนโยบายจากรัฐบาล ชุมชนต้องสามารถดำเนินงานต่อไปได้ อย่างมั่นคง และยั่งยืน

จากที่ผลการวิจัยที่กล่าวมา คณะผู้วิจัยขอเสนอแผนภูมิที่เกิดจากการวิเคราะห์ สังเคราะห์ องค์ความรู้ที่พบจากการวิจัย การส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โดยการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียน ในโครงการบวรสันติสุข ในรูปแบบแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิที่ 1 บวรสันติสุข : รูปแบบการมีส่วนร่วมระหว่างบ้าน วัด โรงเรียน
ในการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ

อภิปรายผล

รูปแบบการมีส่วนร่วมของบ้าน วัด โรงเรียนในการส่งเสริมคุณค่านิยม 12 ประการ ในโครงการบวรสันติสุข คณะผู้วิจัยได้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การวิจัยเอกสาร การลงพื้นที่เพื่อสังเกต การสัมภาษณ์ รวมทั้งการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การประชุมรับฟังแนวคิดข้อเสนอแนะ เพื่อให้ได้ผลวิจัยที่สามารถนำไปเป็นแบบอย่างให้แก่ชุมชนที่มีความสนใจนำไปปฏิบัติ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า โครงการบวรสันติสุขเกิดจากการแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเชิงรุก ของคณะสงฆ์ตำบลแม่สา โดยแปรเปลี่ยนตามบริบทของชุมชนและยุคสมัยปัจจุบัน สอดคล้องกับ ประสิทธิ์ สระทอง ที่กล่าวถึงบทบาทของวัดที่มีต่อสังคมในการก้าวเดินในศตวรรษที่ 21 ว่า วัดเป็นสถานที่ที่สำคัญยิ่งในการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา วัดเป็นศูนย์กลางของชุมชนไทยทั้งอดีตและปัจจุบัน เมื่อสังคมโลกก้าวเดินมาสู่ศตวรรษที่ 21 เป็นความท้าทายอย่างยิ่งของพระสงฆ์ว่าจะต้องปรับตัวอย่างไรให้เหมาะสมกับสมณสาธูปและการให้คำแนะนำสั่งสอนประชาชนในการใช้ชีวิตอย่างพอเพียง และวัดต้องปรับตัวเพื่อเป็นศูนย์กลางการศึกษา เพื่อให้เกิดทักษะที่มีความประสงค์จะให้เกิดกับสังคมหรือทักษะชีวิต (Srathong, 2016) ทั้งนี้รูปแบบการมีส่วนร่วมของ บ้าน วัด โรงเรียน ในโครงการบวรสันติสุข แต่ละหน่วยงาน จะมีแนวทางในการขับเคลื่อนส่งเสริมการมีคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ ตามนโยบายของรัฐบาล ตามแต่บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของตนเอง สอดคล้องกับผลการศึกษาของ เรววัฒน์ แก้วเก่า และมณฑา จำปาเหลือง ซึ่งได้ศึกษาบทบาทบ้าน วัด โรงเรียน กับคุณลักษณะผู้เรียนตามหลักไตรสิกขา พบว่า การดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ของบ้าน วัด โรงเรียน โดยรวมอยู่ใน

ระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้านเรียงตามลำดับพบว่า มีการดำเนินงานตามบทบาทของวัดมากที่สุด รองลงมาคือโรงเรียน และบ้านตามลำดับ (KeawKaow and Champalung, 2014) แสดงให้เห็นถึงบทบาทของวัดที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจและเป็นสถาบันที่มีอิทธิพลต่อสังคมในชุมชนในด้านการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม อย่างไรก็ตามทุกหน่วยงานต่างช่วยเหลือสนับสนุนซึ่งกันและกัน โดยจะเห็นได้จากการเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นคณะกรรมการในหน่วยงาน เช่น คณะกรรมการในการประชุมขององค์การบริหารส่วนตำบล (บ้าน) คณะกรรมการวัด (วัด) คณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (โรงเรียน) ต่างก็มีตัวแทนจากบ้าน วัด โรงเรียนเข้าไปเป็นคณะกรรมการเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการให้ข้อเสนอแนะในการพัฒนาชุมชน และจากการวิจัยยังได้ค้นพบแนวปฏิบัติที่ดีในการดำเนินงานโครงการบวรสันติสุขให้ประสบความสำเร็จคือ หลัก 5 บ ได้แก่ บารมีผู้นำ บำเพ็ญด้วยจิตอาสา บวรชนสนทนา, บูรณาการสัมพันธ์ และบริหารสู่ความยั่งยืน ซึ่งเป็นหลักการสำคัญในการขับเคลื่อนการแก้ไขปัญหาในชุมชนโดยภาคประชาสังคม สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูสันติวิชิตกิจ (วิโมกข์) และคณะ ที่พบว่าการสร้างสังคมสันติสุขโดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนจำเป็นต้องอาศัยหลัก 4 ส. คือ 1. ใส่ใจของผู้นำ 2. สืบหาสาเหตุและสร้างการมีส่วนร่วม 3. สันติสนทนา และ 4. สืบสานแผนงานอย่างต่อเนื่อง (Phrakhusantiwachirakit et al., 2017)

บทสรุป

โครงการบวรสันติสุข เกิดจากแนวคิดการเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ปรับเปลี่ยนตามยุคสมัย ในศตวรรษที่ 21 เป็นการจัดกิจกรรมทางศาสนา การทำวัตรสวดมนต์ เจริญสมาธิภาวนา การเสวนาธรรม ตอบปัญหาธรรมะ วิเคราะห์สถานการณ์ปัจจุบัน ที่บ้านของศรัทธาญาติโยม ที่มีจิตศรัทธารับเป็นเจ้าภาพในเวลาช่วงหัวค่ำจนถึง 3 ทุ่ม เมื่อมีนโยบายการขับเคลื่อนคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ ของ คสช.และรัฐบาลเข้าร่วม ทุกหน่วยงานในตำบลแม่สา บ้าน วัด โรงเรียน ต่างนำมาปฏิบัติทั้งในบทบาทหน้าที่ของตนเอง และร่วมกันดำเนินงานในลักษณะการบูรณาการร่วมกันภายใต้โครงการบวรสันติสุข สร้างความรัก ความสามัคคี สามารถเป็นแบบอย่างที่ดี เป็นต้นแบบชุมชนส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม ให้ชุมชนที่สนใจสามารถนำไปปรับใช้ตามบริบทของตนเองได้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลงานวิจัยไปใช้

1. ชุมชน หน่วยงาน ที่มีความสนใจ สามารถนำผลงานวิจัยนี้ไปต่อยอดเพื่อเป็นแนวทางการสร้างความร่วมมือระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน ในการดำเนินงานเพื่อพัฒนา ป้องกันแก้ไขปัญหา หรือส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรมในด้านอื่นๆ ในชุมชน

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยในครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษารูปแบบการส่งเสริมคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ โดยมุ่งเน้นไปที่แต่ละหน่วยงานในชุมชน ได้แก่ การขับเคลื่อนคุณธรรมค่านิยม 12 ประการ ของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, วัด ศาสนสถาน , สถาบันการศึกษา, หน่วยงานราชการรัฐวิสาหกิจ เพื่อให้ได้ข้อมูลในการส่งเสริมค่านิยม 12 ประการ ในบริบทที่แตกต่างกัน
2. ควรศึกษาผลของการนำค่านิยม 12 ประการไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน ว่าส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในชุมชนอย่างไร

References

- Moral Promotion Center. (2016). *The Situation of Thailand Moral*. Retrieved December 10, 2016, from <http://www.moralcenter.or.th/index.php/assembly/situation>
- Keawkaow, R. and Champalurng, M. (2014). Relationship between the Implementation of Activities According to the Roles of Home, Temples, Schools in Characteristics of the Learners in Accordance with Threefold Training in Schools under the Phetchaburi Primary Educational Service Area Office 1. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 7 (2), 826-839.
- Phoowachanathipong, K. (2014). *The Cultivational Process of the Consumption Values For Adolescents by the Buddhist Wisdom*. Book of Abstracts and MCU Congress Proceedings.
- Phra Brahmagunabhorn (P. A. Payutto). (2009). *Buddhadhamma*. (15th ed). Bangkok: Sahadhammika.
- Phrakhusantiwachirakit, Phramaha Duangden Thitayarno, and Wattanapradith, K. (2017). The Way of Conceptual Idea of Citizen Engagement in Mobilizing the Project of Five-Precept Village for Peaceful Community : A Case Study of Bannonedum Community, Kampaengphet Province. *Journal of MCU Peace Studies*, 5 (sp), 1-16.
- Phramaha Kritsada Sobhanasilo. 2016. Reconciliation Building By Five Precepts Observing Village Project In Ayutthaya Province. *Journal of MCU Social Science Review*, 5 (3), 45-62.

- Srathong, P. (2016). The role of temple on society to move forward in the 21st Century. *Veridian E-Journal Silpakorn University*, 10 (1), 936-951.
- Soonthornsaratoon, S. (2009). *A cooperation Model of Home, Monastery School and Community for Building Cultural Immunity Children and Young People in the Perimeter of Bangkok Metropolis Cultural Immunity Promotion in the Suburban Bangkok Metropolis*. Doctor of Philosophy Thesis. Cultural Science. Mahasarakam University.
- Siriat, C. and Phrapalad Somchai Payogo. (2016). The Conflicts Management between the State and the Community by Buddhist Peaceful Means : A Case Study of Suvarnabhumi Airport. *Journal of MCU Peace Studies*, 4 (2), 144-158.
- Thongjan, S. and Boonkumnerd, S. (2017). Participatory Development of Home, Temple and School in Problem Solving of Young People within Phanom Sub-district Municipality, Phanom District, Suratthani Province. *Narkbhut Paritat Journal*, 9 (2), 154-166.